
Svakodnevni život

EVERYDAY
LIFE

Eduard Lacković

Kripta kapelice sv. Roka u Valpovu

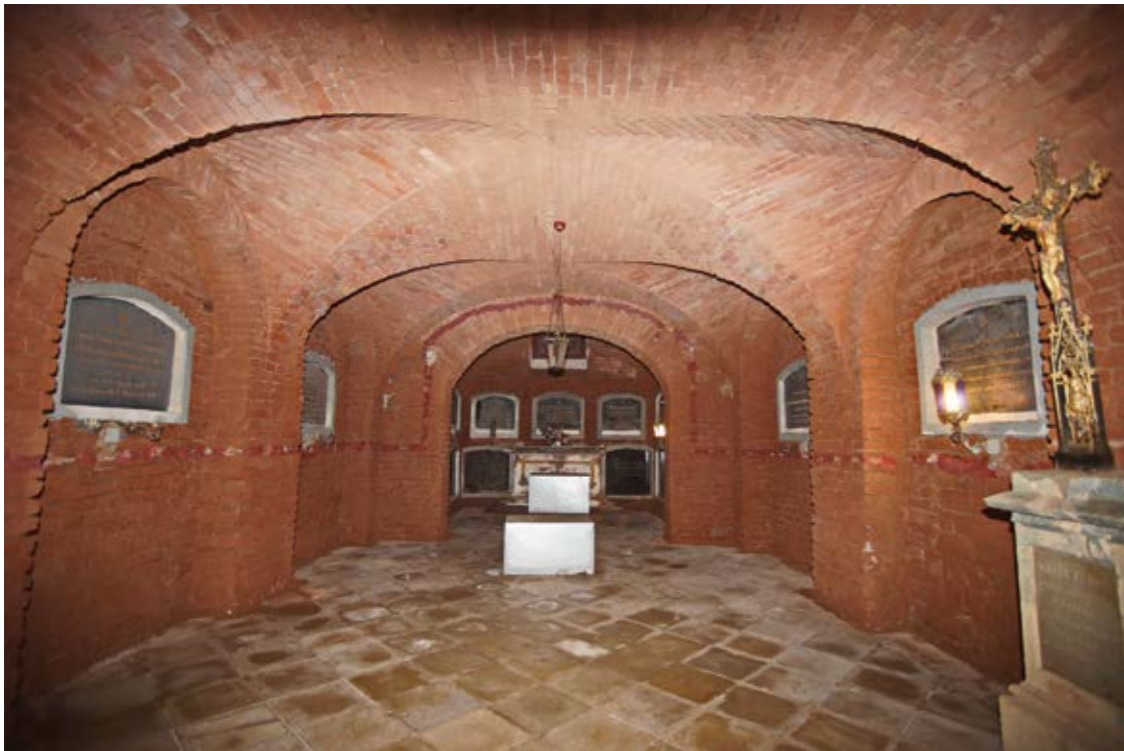

Kapelica sv. Roka u Valpovu

Svojom povijesnom pričom, svojom funkcionalnošću i arhitektonskim značajkama, kapelica sv. Roka u Valpovu uistinu je poseban i značajan spomenik kulture na ovim prostorima. Podigao ju je davne 1796. godine na malenom brežuljku u Valpovu znanom kao Zeleni brijeg valpovački barun Josip Ignjat Žigmund Hillebrand von Prandau, u vrijeme druge velike epidemije kuge koja je zahvatila Slavoniju. O tome svjedoči i izvorni latinski tekst koji je uklesan na spomen-ploči u sredini pročelja kapelice, iznad ulaznih vrata, a prijevod latinskog teksta na hrvatski jezik uklesan je na spomen-ploči desno od ulaza u kapelicu. Ova kasnobarokna kapelica sagrađena je u čast sv. Roku, zaštitniku od epidemije kuge, u kojoj se stanovništvo, zavjetujući se tom iznimno štovanom svecu i samome Bogu, molilo za očuvanje i zaštitu grada Valpova i Valpovačkog vlastelinstva. Prva velika obnova kapelice dogodila se 1860. godine, kada je barun Anton Gustav Hillebrand od Prandaua podzidaio kriptu u kojoj se danas nalazi 17 grobova valpovačkih vlastelina. O samoj obnovi svjedoči i natpis na istoj spomen-ploči koja govori o gradnji. Kapelica obnovom iz 1860. godine dobiva svoj konačan izgled, a kasnobarokna obilježja bivaju potisnuta novim, neoromaničkim. O tome svjedoči i jedinstven primjer u graditeljstvu Slavonije i cijele sjeverne Hrvatske uopće – zvonik na preslicu, koji je karakteristika mediteranskih zemalja. Godine 1926. drugu temeljitu obnovu kapelice sv. Roka poduzeo je posljednji valpovački grof, Rudolf Joseph (Rudolf I.) von Normann-Ehrenfels. Oko kapelice i njezina dva vanjska groba postavljena je nova providna željezna ograda s predivnim završecima u obliku malenog grčkog križa i plamtećih svijeća. Sredinom 20. stoljeća Društvo prijatelja starina iz Valpova, koje je kapelicu koristilo i kao izložbeni prostor, počelo je brinuti o tom jedinstvenom spomeniku kulture. Treću temeljitu obnovu kapelice pokrenula je 2005. godine Njemačka narodnosna zajednica – Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj. Radovi su privedeni kraju u proljeće 2008. godine, a provedeni su mnogi zahvati kojima je kapelici vraćen stari sjaj. Obnovom

Sl. 1. Kapelica sv. Roka u Valpovu (foto: Zlatko Gregurić)

Sl. 2. Interijer kripe – Pogled prema oltaru (foto: Zlatko Gregurić)

Sl. 3. Interijer kripe – Pogled s oltara (foto: Zlatko Gregurić)

je osnovan prvi Memorijalni centar Podunavskih Švaba u Hrvatskoj u spomen na pripadnike njemačke i austrijske manjine koje je nakon Drugog svjetskog rata jugoslavenska komunistička vlast otjerala u logore smrti, gdje je nad njima provođen genocid od 1945. do 1948. godine.¹ Jedan od takvih logora bio je i onaj u Valpovu, kroz koji je, tijekom 1945. i 1946. godine, prošlo oko 3.500 osoba, od kojih je život izgubilo njih 1.500.

Kripta

U kapelici sv. Roka, odmah kod ulaznih vrata, nalazi se otvor sa stubištem koji vodi u kriptu, koja je gotovo istih dimenzija kao i sama kapelica. Otvor se prekriva masivnim drvenim vratima kako bi se nesmetano moglo ulaziti u kapelicu, a kada se želi u kriptu, vrata se dižu. Interijer kripe je, kao i kapelica, podijeljen na brod i svetište, a u svetištu se nalazi i izvorna oltarna menza. Bočni su zidovi kripe ritmizirani polustubovima koji nose pojasnice paralelne s bočnim zidom, a na koje naliježu križno-bačvasti svodovi. Svetište kripe presvodeno je plitkim kupolastim svodom koji počiva na četverokutnoj osnovi.² U zidove kripe horizontalno su urezana udubljenja u kojima se nalaze ljesovi valpovačkih vlastelina, barunske obitelji Prandau i grofovске obitelji Normann, a udubljenja su zatvorena crnim pločama na kojima su uklesana imena pokojnika. Na ukupno 17 ploča, od kojih je 16 mramornih i jedna drvena, mogu se iščitati tekstovi pisani latinskim, mađarskim i hrvatskim jezikom.

Pri silasku u kriptu, na zidu s lijeve strane nalaze se mramorne ploče:

1. KARLO LUDVIG NORMANN EHRENFELS – sin Rudolfa Josepha (Rudolfa I.) i Julijane Normann-Ehrenfels rod. Edle von Vest.
2. MARIANNA NORMANN EHRENFELS rod. barunica HILLEPRAND OD PRANDAUA – najstarija kći baruna Antona Gustava Hillepranda von Prandaua. Njezinom udajom za grofa Heinricha Fridricha

¹ Trischler, R.; Puncer, M. Kapela sv. Roka u Valpovu – budući memorijalni centar Podunavskih Švaba u Hrvatskoj. U: Valpovački godišnjak 13(2008), str. 114–124.

² Arhiv rimokatoličke župe Valpovo (Arhitektonski podaci preuzeti su iz novijeg rješenja Ministarstva kulture o dodjeli svojstva kulturnog dobra kapelici sv. Roka u Valpovu u Ulici J. J. Strossmayera, na k.č. 309, k. Valpovo. Klasa: UP-1-612-08/04-01/332, Urbroj: 532-10-1/8(JB)-04-2, Zagreb, 23. rujna 2004.)

³ Paušak, M. Tiskana ostavština valpovačkih vlastelina : katalog izložbe. Valpovo : Ustanova za kulturne djelatnosti „Ante Evetović-Miroљub“, Muzej Valpovštine, 2015., str. 4–7.

⁴ Isto.

3. GUSTAV, NIKOLA, ALVINA NORMANN EHRENFELS – djeca Marijane i Konstantina Normann-Ehrenfelsa.
4. ADELHAIDA HILLEPRAND OD PRANDAUA rod. pl. ČEH – (Adela) supruga baruna Antona Gustava Hillepranda von Prandaua.
5. KOLOMAN HILLEPRAND OD PRANDAUA – sin baruna Antona Gustava i Adelhaide (Adele) Hilleprand von Prandau.
6. RUDOLF I. NORMANN EHRENFELŠKI – posljednji valpovački grof, veliki dobrotvor i filantrop, umire u 85. godini života 22. svibnja 1942. godine, a pokopan je uz velike počasti u kripti kapelice sv. Roka 26. svibnja 1942. godine. Mjesto u kripti za suprugu posljednjeg valpovačkog grofa Rudolfa I. Normann-Ehrenfelsa, groficu Julijanu Normann-Ehrenfels, ostalo je prazno. Naime, nakon smrti supruga 1942. godine i odlaska sina Rudolfa Konstantina Gustava (Rudolfa II.) s obitelji u Austriju, Julijana ostaje u dvorcu Prandau-Normann kao posljednji predstavnik grofovске obitelji sve do 1945. godine, kada je komunističke vlasti sele iz dvorca.⁴ Godine 1952. odlazi kod sina u Austriju (dvorac Rothenthurn), gdje 1959. godine i umire.

Kod oltara su smještene nadgrobnе ploče:

7. GUSTAV HILLEPRAND OD PRANDAUA – mlađi sin baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua i Marije Ane Eleonore rod. grofice Pejačević Virovitičke, posljednji muški član svoje obitelji, graditelj obiteljske grobnice valpovačkih vlastelina u koju 13. listopada 1860. godine prenosi posmrtnе ostatke svoga oca baruna Josipa Ignjata i sina Kolomana, prethodno pohranjene u baroknoj župnoj crkvi Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Valpovu.
8. KARLO pl. VEST – brat posljednje valpovačke grofice, Julijane Normann-Ehrenfels rod. Edle von Vest.

9. JOSEF IGNATZ HILLEPRAND OD PRANDAUA – sin baruna Petra II. Antuna Hillepranda von Prandaua i drugi vlasnik valpovačkog dvorca i veleposjeda. Godine 1796. gradi kapelicu sv. Roka, a 1803. počinje obnovu dvorca, koji je u noći na prijelazu iz 1801. u 1802. godinu zahvatio požar koji je trajao tri dana. Obnova dvorca trajala je do 1810. godine.⁵ U Osijeku, na današnjem Trgu A. Starčevića, podigao je zgradu u kojoj se danas nalazi sjedište župana Osječko-baranjske županije. Njegovim je zuzimanjem 1809. godine Osijek dobio status slobodnoga kraljevskoga grada, a naselja Valpovo, Donji Miholjac, Čadavica i Moslavina status trgovišta.⁶ Najznačajniji mu je doprinos razvoju kulturnog i društvenog života Valpova kazalište, koje daje sagraditi 1809. godine uz svečane barokne konjušnice nedaleko od valpovačkog dvorca. Ta zgrada Prandauova kazališta danas je najstarija kazališna zgrada u Slavoniji.⁷ Barun Josip Ignjat Žigmund Hilleprand von Prandau umro je u Valpovu 13. listopada 1816. godine u 68. godini života. Prvotno je bio položen u baroknu župnu crkvu Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Valpovu, a nakon 44 godine, na godišnjicu smrti, 13. listopada 1860., njegove posmrtnе ostatke prenio je sin Anton Gustav Hilleprand von Prandau u kriptu kapelice sv. Roka.⁸
10. ANA MARIJA HILLEPRAND OD PRANDAUA rod. grofica PEJAČEVIĆ – treća supruga baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua.
11. LOTHAR pl. BERKS – suprug Marije Ane Normann-Ehrenfels, kćeri grofa Rudolfa I. i grofice Julijane. Nakon Drugog svjetskog rata, Lothar i Marija Ana deportirani su u logor za pripadnike njemačke nacionalnosti u Valpovu, gdje Lothar umire od trbušnog tifusa 25. rujna 1945., a Marija Ana preživljava strahote komunističkih vlasti u radnom logoru i umire šest godina nakon smrti svoga supruga, 1951⁹.

⁵ Mažuran, I. Valpovo i valpovačko vlastelinstvo od 1790. do 1848. godine. U: Valpovo – sedam stoljeća znakovite prošlosti. Najman, S. (ur.). Valpovo: Poglavarstvo grada : Matica hrvatska, Ogranak ; Osijek : Grafika, 2004., str. 86–98.

⁶ Hrvatski biografski leksikon. Sv. 5. Macan, T. (ur.). Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002., str. 570–573.

⁷ Perčić, Lj. Nekoliko riječi o otkriću valpovačkog kazališta. Valpovački godišnjak 13(2008), Valpovo, str. 7–11.

⁸ Čuržik, V. Barun Josip Ignac. U: Valpovačka župa. Slovaček, D. (ur.). Valpovo: Matica hrvatska, Ogranak, 1995., str. 31–32.

⁹ Paušak, M. 70 godina od smrti posljednjeg valpovačkog grofa : katalog izložbe. Valpovo : Ustanova za kulturne djelatnosti „Ante Evetović-Miroљub“, Muzej Valpovštine, 2012., str. 4–5.

¹⁰ Šamadan, D. In memoriam Lothar et Marija Ana Berks. Valpovački godišnjak 5(2000), Valpovo, str. . 151–152.

Tijela pokojnih Lothara i Marije Ane von Berks u tajnosti su, bez vjerskog obreda i svećenika, bila pohranjena u kriptu kapelice sv. Roka, a mramorne ploče su im zbog zabrane komunističkih vlasti bile dugo vremena neispisane. Tek se u slobodnoj Hrvatskoj stvorila mogućnost za dostojan sveti obred i odavanje počasti preminulima pa se tako 18. lipnja 1999. godine pred kapelicom sv. Roka okupilo stotinjak ljudi koji su odali počast pokojnicima, za koje je priređen dostojan pogrebni obred i čija su imena konačno ugravirana na njihove mramorne ploče.¹⁰

Ostale nadgrobnе ploče s desne strane:

12. KARLO ŽIGMUND HILLEPRAND OD PRANDAUA – stariji sin baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua i Marije Ane rod. grofice Pejačević. Ovaj ugledni glazbenik, mecena i dobrotvor umire u Beču 11. travnja 1865. godine, tijelo mu biva prevezeno parobrodom do Osijeka, zatim dopremljeno do Valpova i položeno u obiteljskoj grobnici u kapelici sv. Roka u Valpovu.
13. ALVINA PEJAČEVIĆ rod. barunica HILLEPRAND OD PRANDAUA – kći baruna Antona Gustava i Adelhaide (Adele) Hilleprand von Prandau.
14. MARIJA ANA pl. BERKS rod. grofica NORMANN EHRENFELŠKA – kći grofice Julijane i grofa Rudolfa I. Normann-Ehrenfelsa.
15. ADELHAIDA PARČETIĆ rod. barunica HILLEPRAND OD PRANDAUA – kći baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua.
16. STJEPAN KÖVER – zet baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua
17. TEREZIJA KÖVER – unuka baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua.

Sl. 4. Interijer kripe – Pogled na izvorni oltar (foto: Zlatko Gregurić)

U ograđenom dijelu zemljišta oko kapelice stoje dva groba. U prvom grobu, koji je ograđen ukrasnom providnom željeznom ogradom visine oko 60 centimetara, prema natpisu na njemačkom jeziku, pokopan je brat grofa Rudolfa I. Normann-Ehrenselsa, Karl grof Normann-Ehrensels, kaplar petog konjaničkog puka, koji je umro u 18. godini života, 10.

studenoga 1877. godine. U drugom, većem i ljepšem grobu, s kojeg je, nažalost, skinuta ploča s natpisom, pokopana je Johanna Flora von Radivojevich rođ. barunica Hillebrand von Prandau (1804. – 1878.), kći baruna Josipa Ignjata Žigmunda Hillepranda von Prandaua i njegove supruge Marije Ane Eleonore rođ. grofice Pejačević.¹¹

¹¹ Stanić, D. Zaboravljeni jubilej – 200 godina kapelice sv. Roka na Zelenom brijegu. Valpovački godišnjak 3(1998), Valpovo, str. 111–120.